

Σκίτσο του Ηλία Μακρή.

Όταν τα ολυμπιακά φώτα σβήνουν

Της ΛΙΝΑΣ ΣΤΕΡΓΙΟΥ*

Λίγο πριν από την τέλεση των Ολυμπιακών Αγώνων ένα νέο αττικό τοπίο μας αποκαλύφθηκε. Πλήθος αστικών παρεμβάσεων, κτιριακών και συγκοινωνιακών υποδομών υλοποιήθηκε και βρήκε τη δικαίωσή του στην εκστατική μας ευφορία το καλοκαίρι του 2004. Δώδεκα μήνες μετά την ολυμπιακή μεταμόρφωση της Αθήνας και τη διθυραμβική μας ανταπόκριση, και μη λησμονώντας τους συλλογικούς αφορισμούς της ανοικείας πόλης δεκαετίες τώρα, αναπόφευκτα οδηγούμαστε να αναρωτηθούμε τι σύστησε τέτοια αρμονική και ποθητή σχέση πημών με την πόλη μας. Αν εντοπίσουμε τους λόγους, ενδεχομένως και να μπορέσουμε να τη διατηρήσουμε ζωντανή.

Παρακάμπτοντας μια επιστημονική διάσταση στα νέα αστικά φαινόμενα, που θα καθόριζε τον ορθό τρόπο και τόπο που θα έπρεπε να λειτουργήσουν, η αδιαμφισβήτητη μέθεξή μας με την Αθήνα το καλοκαίρι του 2004 οφείλεται στον επιτυχημένο συγκερασμό ενός συνόλου παραγόντων. Δεν αφορά μόνο τον πρωτόγνωρο για την ελληνική πραγματικότητα περιβαλλοντικό, πολεοδομικό και αρχιτεκτονικό σχεδιασμό, ούτε μόνο ένα κατάλληλο κλίμα οπτισμού που μας συνόδεψε από την τελετή έναρξης, μίτη μόνο πειστικούς στόχους όπως αυτό του ολυμπισμού. Αφορά τον ευτυχή συνδυασμό όλων των παραπάνω στηριζόμενων από το στοιχείο της υπέρβασης που οδήγησαν σε μια μαγική μαγιά, την αίσθηση της ταυτότητας που εκφράζει το βαθμό της ατομικής επίγνωσης μέσω μιας συλλογικής συναίσθησης. Και σε διαρκώς εντεινόμενα ετερογενείς κοινωνίες, όπως διαμορφώνονται από φαινόμενα μετανάστευσης αλλά και αυξανόμενου ατομικισμού, στις οποίες ανήκει πλέον και η ελληνική, η αίσθηση της ταυτότητας δεν μπορεί παρά να προκαλείται από εκείνο που ενώνει το άτομο με το τερόκλιτο «άλλο» σε μια πορεία ανοδική. Έτσι η χάραξη πολιτικών του χώρου που ανήκουν στη σφαίρα του υπεράλλοτος αποκαθιστά πλαστά αλλά αποτελεσματικά την ενότητα του κατακερματισμένου συνόλου. Προσφέρει κοινά σημεία αναφοράς, αντίληψης αυτού μέσω του εξυψωμένου συνόλου.

Μεγάλης κλίμακας αστικές παρεμβάσεις και υποδοχείς αναψυχής και πολιτισμού συγκροτούν συχνά «κοινωνικά» εργαλεία σε δυτικές κοινωνίες, όπως τα έργα για τον εορτασμό της Χιλιετίας στο Λονδίνο ή τα «μεγάλα έργα» στο Παρίσι του Μιτεράν. Η πρακτική αυτή δεν είναι αναγκαία σε συμπαγείς κοινωνίες, πιθανόν πλέον μόνο ισλαμικές, αλλά ούτε ήταν και παλαιότερα, όταν διαμορφώθηκε η ελληνική παραδοσιακή αρχιτεκτονική. Αυτή εξέφραζε με ένα μοναδικό τρόπο ένα αρμονικό όλον, τόσο των ανθρώπων μεταξύ τους όσο και αυτών με τη Φύση. Σήμερα το στοιχείο της υπέρβασης είναι καθοριστικό ζητούμενο.

Μια θετική σχέση πημών με τα κτίρια και το χωρικό μας περιβάλλον εκφράζει τον θετικό τρόπο με τον οποίο προσλαβάνουμε οι ίδιοι ιδίους και τον εξωτερικεύουμε στα αντικείμενα μέσω της προβολής και της ταύτισης. Ζητούμενο είναι τόσο το αντικείμενο της ταύτισης, ο αστικός χώρος και τα κτίρια, όσο και η προϋπόθεση της ένωσής μας, που είναι η συλλογική αισιοδοξία και οι πειστικοί λόγοι ώστε να προκαλέσουν τον ρυθμικό μας βηματισμό. Και ενώ παλαιότερα η προϋπόθεση που μας συνέδεε ήταν η μετριότητα, η ένωση μέσω της εξαφάνισης του κάθε ατομικού εγώ, οι σημερινές συγκυρίες το αντικαθιστούν με την υπέρβαση, την ένωσή μας μέσω ε-

νός εγώ φαντασιακού και υπερδύναμιο. Το αίτημα αυτό ικανοποιήθηκε το καλοκαίρι του 2004 μέσω των έξαφνα αποκαλυπτόμενων εντυπωσιακών χωρικών αλλαγών συναυρούμενων ενός ενωτικού πνεύματος. Επεμβάσεις, είτε κτιριακές είτε αστικές κλίμακας, έδρασαν παράλληλα με τον λόγο αυτόν υποκινητικά στη δημιουργία και αντανάκλαση ενός ιδανικού μας εαυτού. Η υπέροχη Αθήνα, όπως την αντιληφθήκαμε, εξέφρασε μια ταύτιση ημών με την πόλη μας και τη μυθοπλασία της, που μόνο υπερβατική μπορεί να είναι, μια θετική αντανάκλαση μιας συλλογικής ταυτότητας που εκπέμπει ένα δυνατό παρόν σε μια αντίμωση με ένα καλύτερο μέλλον. Η πόλη προέβαλε εκείνο που επιθυμούσαμε να είμαστε και μέσω της ταύτισής μας με αυτήν, διά μέσου του ειδώλου μας, μεταρσιώθηκε η εικόνα μας. Διότι ο αστικός και κτιριακός χώρος έχει τη δυνατότητα να δράσει εξαιρετικά αποτελεσματικά ως ωραιοποιητικό κάτοπτρο μιας κοινωνίας και συνεπώς προπαγανδιστικά. Ο χώρος διαμορφώνει ταυτότητες και προκαθορίζει συμπεριφορές - μέσα σε μια Disneyland όλοι/ες νιώθουμε παιδιά, και σε ένα μουσείο όλοι φιλότεχνοι/ες.

Έτσι, η μεταολυμπιακή περίοδος χορεύει στον ολυμπιακό απόηχο και βασιζέται στην υπέρβαση αλλά και στην ανάγκη διατήρησης του κλίματος οπτισμού που πρόσφατα γνωρίσαμε. Συναυούμε με ενθουσιασμό όταν μεταολυμπιακά δοχεία πολιτισμού, αναψυχής, εταιρικά εκφώνονται γοργά το αστικού τοπίου - στη λεωφόρο Συγγρού, την Πειραιώς, τη λεωφόρο Κηφισίας. Μας προσφέρουν γενναίο δώρα την αντανάκλασή μας ως κοινωνία φιλότερνη και ευημερούσα, ακόμα και αν αυτό αποτελεί μια πολύ αισιόδοξη οπτική. Παρ' όλο που χρόνια προβλήματα της πόλης παραμένουν εκκρεμιά, ο πολιτικός λόγος γνωρίζει πως να ανασυντάξει τη φθίνουσα ολυμπιακή αισιοδοξία μας: η πορεία, δηλώνει, είναι ευθύγραμμη και στοχεύει δυναμικά στο μέλλον. Τάξη, οργάνωση αλλά και η υπέρβασή τους. Η Αθήνα εταίρος των μητροπόλεων του κόσμου. Και ενώ τα δύο αυτά στοιχεία αποτελούν απαραίτητα συστατικά της αστικής επιτυχίας, η μονοδιάστατη ύπαρξή τους μοιάζει αυτή τη στιγμή να μίν επαρκεί αλλά να μας εγκλείει σε μια μοναχική και στιγμιαία μέθη.

Όταν τα ολυμπιακά φώτα σβήσουν οριστικά στη μνήμη μας εκείνο που θα συντηρήσει τη μέθεξη με την πόλη μας είναι η αξίωση μιας «ενότητας» σε μια πορεία ανοδική, ενισχυμένη από χωρικά δοχεία που αντανάκλουν μια τέτοια δυναμική. Ο συλλογικός ρυθμικός βηματισμός που επιζητείται, είναι ίσως βραχείας διάρκειας ή ένα αδιάλειπτο ζητούμενο. Δεν κατακτάται εύκολα. Εκείνο που μεταολυμπιακά φαίνεται να απαιτείται είναι η επίλυση των προβλημάτων της καθημερινότητας - ζητημάτων περιβαλλοντικών, πολεοδομικών, αρχιτεκτονικών και η συλλογική ευημερία. Αύριο θα είναι κάτι διαφορετικό, αλλά επίσης σημαντικό για μια μέθεξη με την πόλη μας. Και επειδή η κοινωνία, κατά τον Pierre Bourdieu, δεν βασιζέται στη συναίνεση αλλά στις διαρκείς συγκρουσιακές τάσεις ομάδων διαφορετικού πολιτιστικού, οικονομικού και κοινωνικού κεφαλαίου, η δική μας αποξένωση και απόσυρση βρίσκεται διαρκώς προ των πυλών. Είναι εκείνη που για δεκαετίες μας εισήγαγε σε ένα φαύλο κύκλο αρνητικότητας για την πόλη μας. Ήταν τότε που η Αθήνα δεν αντανάκλυνε τίποτα διαφορετικό από τις γραμμές διαχωρισμού μας.

* Η κ. Λίνα Στεργίου είναι αρχιτέκτων - πολεοδόμος.